

SCHWEITZER GÁBOR*

EGYETEMI SIKEREK, AKADÉMIAI KUDARCOK – ADALÉKOK MAGYARY ZOLTÁN TUDOMÁNYOS PÁLYAFUTÁSÁHOZ (1923–1930)

A tanulmány Magyary Zoltán 1923 és 1930 közötti tudományos pályafutásának kevésbé ismert mozzanatait kívánja bemutatni. Magyary Zoltán, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium IV. tudománypolitikai és egyetemi ügyosztályának vezetőjeként 1927-ben szerezte meg az egyetemi magántanári címet a budapesti tudományegyetem jog- és államtudományi karán. A forrásokból azonban az derül ki, hogy néhány évvel korábban egyszer már megkísérelte az egyetemi magántanári cím elnyerését. Ezt az 1923-as sikertelen próbálkozást a szakirodalom eddig még nem tárta fel. Vajon mi okozhatta a kudarcot? A források alapján valószínűsíthető, hogy nemcsak szakmai, hanem személyi okai is lehettek az első magántanári eljárás kudarcának. A néhány évvel későbbi, sikeres egyetemi magántanári habilitációt követően Magyary Zoltán 1930-ban meghívás útján került a budapesti jogi fakultásra a közjogi- és közigazgatási jogi tanszék átszervezése révén létrejövő közigazgatási- és pénzügyi jogi tanszékre. A tanszékek betöltése során a szakmai szempontok mellett egyetem- és tudománypolitikai kérdések is felmerülhettek. Vajon milyen megfontolások játszhattak szerepet Magyary Zoltán meghívásakor? S mi indokolta a tanszék átszervezését? A források alapján úgy tűnik, hogy a közjogi- és közigazgatási jogi tanszék közigazgatási- és pénzügyi jogi tanszékké történő átszervezését döntő mértékben Magyary Zoltán professzori kinevezése és tanszékre történő meghívása motiválta. Kevésbé ismert ugyanakkor, hogy az 1920-as évek végén Magyary Zoltánt kétszer is ajánlották az MTA levelező tagjává, ám megválasztására egyik alkalommal sem került sor. Annak ellenére nem választották meg a tudós társaság tagjává, hogy a kéziratári források szerint komoly háttérmunkát végeztek a siker érdekében. Vajon kit ért nagyobb veszteség: Magyary Zoltánt, avagy a megválasztásától ódzkodó akadémiát? A tanulmány a rendelkezésre álló források alapján ezekre a kérdésekre keresi a választ.

A tanulmány Magyary Zoltán 1923 és 1930 közötti tudományos pályafutásának eddig kevésbé ismert, illetve feltárt mozzanatait tekinti át.¹ Magyary Zoltán (1888–1945), a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium IV. tudománypolitikai és egyete-

* Tudományos főmunkatárs, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, 1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4; habilitált egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Kar, 1118 Budapest, Ménesi út 5.
E-mail: schweitzer.gabor@tk.mta.hu.

¹ A tanulmány „A magántanári habilitációtól az egyetemi katedráig. Adalékok Magyary Zoltán tudományos pályaképehez (1923–1930)” című írásom felhasználásával készült. *MTA Law Working Papers* 2015/22.

mi ügyosztályának vezetőjeként 1927-ben szerezte meg az egyetemi magántanári címet, 1930-ban pedig nyilvános rendes egyetemi tanárként meghívást kapott a budapesti tudományegyetem jog- és államtudományi kara közigazgatási- és pénzügyi jogi tanszékére. A levéltári források alapján igen pontosan rekonstruálható, hogyan zajlott le csak második nekifutásra sikeres egyetemi magántanári habilitációja, miként az is, hogy milyen megfontolásokra tekintettel került a közjogi- és közigazgatási jogi tanszék átszervezése révén létrejövő közigazgatási- és pénzügyi jogi tanszék élére. Magyaryt közben két alkalommal – 1928-ban és 1929-ben – az MTA levelező tagjává is ajánlották. A kéziratári források alapján úgy tűnik, hogy komoly, de végül is eredménytelennek bizonyuló erőfeszítéseket tettek akadémikussá választása érdekében.

A sikertelen első habilitációra és a szintén kudarccal végződő első akadémiai tagjelölésre egy magánlevél hívta fel a figyelmet. Magyary Zoltán 1928. május 20-án panaszos hangvételű levelet írt hivatali főnökének, Klebelsberg Kunó, vallás- és közoktatásügyi miniszternek. Ez a levél a szakirodalom számára eddig sem volt ismeretlen, hiszen Szaniszló József évtizedekkel ezelőtt közzétette azt. Magyary ebben a minden valószínűség szerint el nem küldött levélben azt panaszolta el miniszterének, hogy amikor egyetemi magántanári képesítése először szavazásra került, a miniszter egyik hozzátartozójának „*agitációja*” következtében leszavazták, miként az is rosszul esett neki, hogy – amint erről magától Klebelsbergtől értesült – ugyanezen miniszteri hozzátartozó miatt maradt alul az akadémiai tagválasztáson is.

„[...] amikor egyetemi magántanári képesitésem először szavazásra került, Nagyméltóságod egy hozzátartozójának *agitációja* következtében szavaztak le, most pedig Nagyméltóságod maga mondta, hogy az akadémiai tagválasztáson áldozata voltam. Mindegyik esetet némán viseltem, bár egyikre sem szolgáltam rá.”²

A sérelmeket hosszasan részletező levél mellékleteként Magyary Zoltán a nyomaték kedvéért csatolta Korányi Sándor belgyógyász-professzor orvosi bizonyítványát, amellyel idegrendszerének a túlfeszített munka miatti megviseltségét kívánta igazolni. A Magyary pályafutásával foglalkozó szakirodalom nem firtatta, vajon mit jelenthet a levélnek azon fordulata, miszerint a magántanári képesítés feletti első szavazás sikertelenül végződött, miként azt sem derítette ki, miként zajlott le a kudarccal végződő akadémiai tagválasztási, pontosabban tagjelölési kísérlet.

² SZANISZLÓ JÓZSEF: *A közigazgatástudomány oktatásának és tanszékeinek története az ELTE Jog- és Államtudományi Karán 1777–1977 között. II. kötet* (Budapest: ELTE ÁJK Államigazgatási Jogi Tanszék 1977) 298, továbbá KOI GYULA: *Évszázadok mezsgyéjén. Négy magyar közigazgatás-tudós útkeresése és életpályája* (Budapest: NKE 2013) 114–115. A hivatkozott levél eredetije az ELTE ÁJK Közigazgatási Jogi Tanszék Magyary Archivumában lelhető fel. Ezúton is köszönöm Fazekas Marianna professzor asszonynak, hogy az archívumban történő kutatást számomra lehetővé tette.

1. AZ EGYETEMI MAGÁNTANÁRI HABILITÁCIÓ

Magyary Zoltán, a számvitel tan megbizott oktatójaként 1927-ben szerezte meg az egyetemi magántanári címet a budapesti tudományegyetem jog- és államtudományi karán. Az egyetemi magántanári cím megszerzése a nyilvános rendes egyetemi tanári kinevezés legfontosabb szakmai előfeltételének számított. Az 1926 és 1927 között lezajló magántanári eljárásra vonatkozó levéltári forrásokból egyértelműen az derül ki, hogy valamennyi kari szavazás sikeresen végződött. Akkor mégis mire vonatkozhatott a Klebelsberghez intézett levélben említett sikertelen első szavazás? Arra, hogy Magyary Zoltán korábban már megkísérelte az egyetemi magántanári cím megszerzését. Erre a kudarcot vallott próbálkozásra 1923-ban került sor. Abban az évben, amikor megjelentette „*A magyar állam költségvetési joga. Közigazgatási jogi tanulmány*” című monográfiáját.³ Ennek a kötetnek alapján kívánta a magyar közigazgatási jog tárgykörében az egyetemi magántanári képesítést megszerezni. Magyary Zoltán egyetemi magántanári képesítés iránti kérelmét Kmety Károly, a II. közjogi- és közigazgatási jogi tanszék professzora terjesztette az 1923. április 25-i kari ülés elé.⁴ Kmety professzor véleménye szerint a folyamodvány megfelelt a habilitációs szabályzat követelményeinek. A kari ülést vezető dékán ezt követően – a magántanári képesítési eljárás menetének megfelelően – elrendelte a titkos szavazást a folyamodó személyes minősültsége tárgyában. A személyes minőség feletti szavazás jelentette a magántanári képesítő eljárás első fordulóját.⁵ Ha a jelölt ezen túljutott, akkor szakmai munkásságának érdemi bírálatával két professzort bíztak meg, akik bizonyos idő elteltével terjesztették be írásos véleményüket a kari ülés számára. A bírálati jelentések alapján újabb szavazás következett. Ha a második fordulón is túljutott a jelölt, akkor kerítették sort a magántanári kollokviumra és a magántanári próbaelőadásra. Ha ezeket a fordulókat is sikerrel abszolválta a folyamodó, a kar egyetemi magántanárrá nyilvánította, amit megerősítés céljából a kultuszminiszternek terjesztettek fel. Az egyetemi magántanári cím használata és a magántanári címmel járó jogok gyakorlása a minisztériumi megerősítés után vált lehetségessé.

A Magyary Zoltán személyes minősültsége feletti szavazás azonban 1923-ban nem volt eredményes, hiszen nem kapta meg a szabályzat által megkívánt abszolút szavazattöbbséget. A leadott 16 szavazatból nyolcan szavaztak mellette, nyolcan pedig ellene. Ennek következtében nem bocsáthatták a magántanári képesítés további fokozataira sem. Az eljárás tehát ennél a pontnál véget is ért. A személyes minőség megállapítása lényegében azt jelentette, hogy a magántanári képesítési eljárás érdemi részeit megelőzően a professzorok szabadon dönthettek arról,

³ A monográfia értékelését lásd SZAMEL Lajos: *A magyar közigazgatástudomány* (Budapest: KJK 1977) 170–173.

⁴ ELTE Levéltár 7. a. 1. Állam- és Jogtudományi Kar. A Kari Tanács jegyzőkönyvei és mellékletei. 23. kötet. Az 1923. április 25-i VI. rendes ülés jegyzőkönyve. 1885/1922/23.

⁵ Biró Judit: *Magántanárok a pesti tudományegyetemen 1848–1952* [Fejezetek az Eötvös Loránd Tudományegyetem történetéből 12. kötet.] (Budapest: ELTE 1990) 20.

hajlandóak-e egyáltalán foglalkozni a magántanári cím elnyeréséért folyamodóval. Az egzakt módon körül nem határolt személyes minősültség egyfajta előzetes szűrőként rostálta meg az egyetemi magántanári címért folyamodókat. Nos, Magyary Zoltán ezen a rostán akadt fenn 1923-ban. Ez jelentette tehát azt a bizonyos első, sikertelenül végződő szavazást, amelyre a kultuszminiszterhez intézett 1928-as levélben utalt. A kudarc valós okát nehéz pontosan kideríteni. Magyary Zoltán a Klebelsberg Kunóhoz intézett levélben a miniszter hozzátartozójának tulajdonította a kudarcot. De ki is lehetett ez a bizonyos rokon? Egészen nyilvánvalóan Klebelsberg Kunó mostohaapósáról, keveházi Kováts Gyuláról,⁶ az egyházjog professzoráról lehet szó, de arra vonatkozólag pillanatnyilag nem állnak rendelkezésre a Magyarytól származó levélen kívül adatok, hogy volt-e bármi szerepe az 1923-as magántanári habilitáció kudarcában. Feltehető ugyanakkor, hogy a személyes minősültség feletti szavazás sikertelenségében annak a tárgykörnek a megjelenése is szerepet játszhatott, amelyből Magyary Zoltán magántanári címért folyamodott. Ez a tárgykör ugyanis a *magyar közigazgatási jog* volt. Valószínűsíthető, hogy a folyamodványban Magyary túlságosan tágan adta meg a magántanári képesítés tárgykörét, hiszen a habilitáció alapjául szolgáló monográfia csak részlegesen érintkezett a szűk értelemben vett közigazgatási jog témakörével, ugyanakkor addigi tudományos publikációi között sem bővelkedtek a kifejezetten közigazgatási jogi munkák. Mindezek alapján úgy tűnik, hogy a tárgykör túlon túl tág megnevezése lehetett az oka, legalábbis az egyik oka annak, hogy miért nem szavazták meg személyes minősültségét. Ezt a feltételezést az is alátámasztja, hogy a következő magántanári eljárás idején, 1926-ban már a habilitációs monográfiát, egyúttal addigi tudományos munkásságát jobban lefedő tárgykörből, *a magyar pénzügyi jognak a költségvetési és zárószámadási jog* tárgyköréből – tehát egy jóval körülhatároltabb területből – folyamodott magántanári képesítésért. A feszebben meghatározott témakör jobban igazodott szakmai profiljához. A személyes minősültség feletti 1926. április 28-i szavazás immáron zökkenőmentesen, 14:1 arányú eredménnyel zárult. Ezt követően a kari ülés Kmety Károly és Tomcsányi Móric professzorokat kérte fel Magyary Zoltán irodalmi munkásságának bírálatára.⁷ A meglepően gyorsan elkészített bírálati jelentéseket az 1926. november 10-i kari ülés egyhangúan fogadta el.⁸

Kmety Károly lényegre törő, kritikai észrevételektől mentes bírálati jelentése helyeslően állapította meg, hogy a jelölt – a habilitációs disszertáció témájára tekintettel – „*a magyar pénzügyi, vagy pénzügyi-közigazgatási jogból*”, illetőleg annak egyik részéből kérte a magántanári képesítést. A bírálati jelentés szerző-

⁶ Klebelsberg Kunó feleségének, Botka Saroltának özvegyen maradt édesanyját keveházi Kováts Gyula vette feleségül. Lásd KLEBELSBERG Kunóné: *Életutunk. Gróf Klebelsberg Kunóné visszaemlékezése* (Szeged: KDNP Szeged városi szervezete 1992) 23.

⁷ ELTE Levéltár 7. a. 1. Állam- és Jogtudományi Kar. A Kari Tanács jegyzőkönyvei és mellékletei. 26. kötet. Az 1926. április 28-i IV. rendes ülés jegyzőkönyve. 1442/1925-26.

⁸ ELTE Levéltár 7. a. 1. Állam- és Jogtudományi Kar. A Kari Tanács jegyzőkönyvei és mellékletei. 27. kötet. Az 1926. november 10-i I. rendes folytatólagos ülés jegyzőkönyve. 1442/1925-26.

jének összességében az volt a véleménye, hogy a habilitációs dolgozat szerzője a magyar pénzügyi jog és a pénzügyi-közigazgatási jog tudományos színvonalú művelésére és oktatására hivatott.⁹

Tomcsányi Móric az egyetértő megállapítások mellett már kritikai észrevételeket is tett a komoly, alapos és becses munkaként jellemzett habilitációs értekezésről. A bírálati jelentés a disszertáció fogyatékoságait leginkább az alkotmányos összefüggések terén mutatta ki. Az „ex lex” helyzet kapcsán azt állította az értekezés, hogy a tételes jog alapján nem lehet határozott választ adni arra a kérdésre, vajon rendelkezik-e a parlament a költségvetés megtagadásának jogával. A szerző tétele Tomcsányi szerint ilyen módon nem állhat meg. Noha Magyary elismerte, hogy a parlament megtagadhatja a költségvetési hiteleket, de ezt a disszertáció politikai, nem pedig jogi lehetőségként értelmezte. Ezzel a distinkcióval azonban „*jogászilag*” alig lehet a dilemmát megoldani, hiszen a kérdés mégiscsak az marad, vajon jogában áll-e a parlamentnek a költségvetés megtagadása, vagy sem.¹⁰ A bírálati jelentés arra is rámutatott, hogy miközben Magyary figyelmét semmilyen lényeges szempont nem kerülte el és rövid utalások formájában jelezte is, hogy az adott kérdéssel „*elméjében foglalkozott*”, időnként adós maradt a tüzetesebb jogi elemzésekkel. Összességében azonban Tomcsányi Móric is elfogadásra javasolta a magántanári képesítés alapjául benyújtott monográfiát.¹¹

Magyary Zoltán kötete egyébként kedvező szakmai visszhangot kapott a sajtóban. A *Közgazdasági Szemle* hasábjain Zawadowski Alfréd, a Legfőbb Állami Számvevőszék alelnöke ismertette Magyary Zoltán könyvét, külön is kiemelve a költségvetési jog, az államszámviteli rendszer, valamint a zárószámadási jog kialakulására vonatkozó, jó logikával tárgyalt, precíz és gondosan szerkesztett fejezeteket.¹² A levéltáros-történész Herzog Józsefnek, a *Századok*ban megjelenő méltatása ugyanakkor az újkor története iránt érdeklődők figyelmébe ajánlotta Magyary monográfiáját. Rámutatott arra, hogy a kötet elméleti részeiben a kiegészítés kori vezető politikusok költségvetésről vallott felfogásáról olvasható helyes értékelés, míg a történeti részek a rendi állam háztartásáról nyújtanak világos és áttekinthető képet.¹³ Ereký Károly a *Budapesti Szemle*ben közzétett terjedelmes recenzióban foglalkozott a monográfia erényeivel és fogyatékoságaival. A recenzens szerint a rendi korszak számviteltörténetét a szerző sikerrel mutatta be, ám az 1848-as átalakulást megelőző korszak költségvetési jogáról „*csak pár szórványos adatot nyújt*”, behatóbban nem dolgozta fel ezt a kérdést.¹⁴ Ereký a kötetben előfordu-

⁹ Kmety Károly bírálati jelenését lásd ELTE Levéltár 7. a. 1. Állam- és Jogtudományi Kar. A Dékáni Hivatal iktatott iratai. 4. doboz. 1442/1225-26., valamint ELTE ÁJK Közigazgatási Jogi Tanszék Magyary Archivum.

¹⁰ Tomcsányi Móric bírálati jelentését lásd Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. VKM. K. 636. 230-doboz. 1927-5-22769. szám.

¹¹ Lásd 10. lj.

¹² ZAWADOWSKI Alfréd: „A magyar állam költségvetési joga” *Közgazdasági Szemle* 1923/december 848–850.

¹³ HERZOG József: Magyary Zoltán: „A magyar állam költségvetési joga” *Századok* 1926/1-3. 525–526.

¹⁴ EREKÝ Károly: „A magyar állam költségvetési joga” *Budapesti Szemle* 1924/564–566. 149.

ló ellentmondásokra is felhívta a figyelmet. A bíráló által kifogásolt ellentmondások egyike a költségvetés jogi megítélésére vonatkozott. A recenzió szerzője szerint Magyary nem tekintette a költségvetést kizárólagosan pénzügyi rendszabálynak, amelynek egyetlen feladata arra irányulna, hogy a bevételek és kiadások egyensúlyát biztosítsa. A költségvetést ennél tágabb fogalomként értelmezte, hiszen a költségvetés az összes állami feladat mérlegelését és rendszeres összefoglalását jelenti. Ennélfogva a költségvetés egyúttal magasrendű kormányzati tevékenység is jelent. Hovatovább, a kötet szerzője a költségvetési jog lényegét a bevételekre és kiadásokra vonatkozó felhatalmazásban ragadta meg. A felhatalmazást parlamentáris kormányzás esetén a törvényhozás adhatja meg a kormányzat részére. Mindebből Magyary azt a következtetést vonta le, hogy a felhatalmazás megadása tartalmilag a törvényhozás hatáskörébe tartozik, vagyis a költségvetési jog törvényhozói funkciót is magában foglal.¹⁵ Ereky arra mutatott rá, hogy Magyary ezzel lényegében két egymással ellentétes álláspontot hirdetett. Az egyik álláspont szerint a költségvetés megállapítása tisztán közigazgatási funkció, a másik álláspont szerint azonban a költségvetés megállapítása nem lehet tisztán közigazgatási funkció, mert abban kormányzati és esetlegesen törvényhozói funkciók is benne foglaltnak.¹⁶ A recenzió ugyanakkor elismeréssel nyilatkozott azokról a fejezetekről, amelyek a modern költségvetési jog alapjait, az államszámviteli rendszer fejlődését, valamint a zárszámadási jog kialakulását tárták fel. A kötet szerzője nem elégedett meg a tételes jog ismertetésével és elemzésével, hanem a vonatkozó joggyakorlatot is bemutatta. Mindezen túlmenően azokra az okokra is rámutatott, amelyek közepette – miként erre maga Magyary is hivatkozott – a parlamenti rendszerre történő áttérés és a törvényhozás költségvetési jogának kimondása megtörtént.¹⁷ A recenzens a kötet módszertanával is elégedett volt. Magyary Zoltán olyan összehasonlító, és a jogszabályok eredetét és fejlődését feltáró „kritikai módszert” alkalmaz, amely a joganyagot „saját szavai szerint”, a tudományos kutatás és a közigazgatás „kombinált szemüvegén” nézve dolgozza fel.¹⁸ Miután a kötet szerzője elsősorban tételes jogász, munkájának a költségvetési felhatalmazást bemutató fejezetei „messze felette állnak” a történelmi és elméleti részeknek. A tételes jogi fejezeteknél a szerző tehetségét „folyton izmosodni látjuk, érvelése egyre erőteljesebbé válik, sokoldalúsága egyre meglepőbb lesz”. A könyv tételes jogi részei a recenzens véleménye szerint nagy nyereséget jelentenek a szakirodalom számára.¹⁹

A habilitációs monográfiáról készült bírálati jelentések betérjesztését, illetve elfogadását követően Kmety Károly az 1926. november 10-i kari ülésen azt is indítványozta, hogy mentsék fel Magyary Zoltánt a magántanári kollokvium és a magántanári próbaelőadás megtartása alól. A kollokvium megtartása alól ritkán adtak felmentést, a több éve oktató jogtanárokat viszont rendszerint felmentették a pró-

¹⁵ Lásd 14. lj.

¹⁶ Lásd 14. lj. 149–150.

¹⁷ Lásd 14. lj. 155.

¹⁸ Lásd 14. lj. 156.

¹⁹ Lásd 14. lj.

baeloadás megtartása alól. Magyary azonban ekkor még egyik kedvezményben sem részesült. Nem vették figyelembe, hogy 1918 óta a számviteltan megbízott előadójaként már kellő jártasságot szerezhetett a jogi felsőoktatás terén.²⁰ A szóbeli magántanári kollokviumra 1927. február 10-én került sor. Miután a Kmety és Tomcsányi professzorok által feltett, a költségvetési joggal összefüggő kérdésekre adott válaszokat a kari ülés egyhangúan fogadta el, a magántanári próbaelőadás megtartása alól végül mégiscsak felmentették.²¹ A magántanári képesítési eljárás érdemi része ezzel lényegében véget is ért. A kari ülés ezen a napon Magyary Zoltánt a magyar pénzügyi jognak a költségvetési és zárószámadási jog tárgykeréből egyetemi magántanárrá nyilvánította. A kultuszminisztérium nem sokat késlekedve 1927. március 22-én erősítette meg a magántanári képesítést. Ezzel a végső aktussal fejeződött be Magyary Zoltán zökkenőmentesnek cseppet sem nevezhető, összességében közel négy évig elhúzódó egyetemi magántanári képesítési eljárása.

2. A SIKERTELEN AKADÉMIAI TAGJELÖLÉSEK

Az egyetemi magántanári cím megszerzése és a professzori kinevezés közötti években Magyary Zoltánt kétszer is ajánlották az MTA II. osztálya „A” alosztályának levelező tagjává. Megválasztására azonban sem 1928-ban, sem pedig 1929-ben nem került sor, sőt harmadszorra sem választották meg 1937-ben.

A Klebelsberg Kunóhoz intézett, korábban már hivatkozott levélből kiderül, hogy Magyarynak rosszul esett az akadémiai tagválasztás, pontosabban tagajánlás kudarcra. Ez természetesen érthető. Mindazonáltal nem ritkán fordult elő, hogy valakit csak többszöri nekifutásra választottak meg az MTA levelező tagjává. Ezzel a tudománypolitika berkeiben otthonosan mozgó Magyarynak is tisztában kellett lennie. Az első tagajánlás gyakorta nem is szólhatott másról, mint arról, hogy egy-egy név bekerüljön az akadémiai körforgásba. Ugyanakkor az sem mellékes körülmény, hogy az első tagajánlás idején még jóformán meg sem száradt a tinta Magyary Zoltán egyetemi magántanári kinevezésén, nem is beszélve arról, hogy ekkor még, miként a következő évi tagajánlás idején sem rendelkezett nyilvános rendes egyetemi tanári címmel. Ritkán fordult elő akkoriban, hogy jogi fakultáson oktató, ám saját tanszékkal nem rendelkező egyetemi magántanárt választottak volna meg az MTA levelező tagjává.

Az 1928-as tagajánlás mögé mindazonáltal tekintélyes személyiségek sorakoztak fel: Csánki Dezső, Concha Győző, Balogh Jenő, Polner Ödön, Ereky István, Moór Gyula és Laky Dezső. A tagajánlás Magyary Zoltán szakirodalmi munkái közül a rövidebb terjedelmű tanulmányok mellett az akadémia jogi monográfiájával kitüntetett „*A magyar állam költségvetési joga*” című kötetét, valamint az 1927-ben megjelent, Magyary Zoltán által szerkesztett és részben általa is írt

²⁰ Magyary Zoltán meghívott előadóként nemcsak a jogi karon, hanem 1921-től a közgazdaságtudományi karon is oktatta a számviteltant.

²¹ ELTE Levéltár 7. a. 1. Állam- és Jogtudományi Kar. A Kari Tanács jegyzőkönyvei és mellékletei. 27. kötet. Az 1927. február 10-i V. rendkívüli ülés jegyzőkönyve.

„*A magyar tudománypolitika alapvetése*” című terjedelmes összeállítást emelte ki. Míg az előbbi szakmunka a tagajánlók szerint a szaktudóst, addig az utóbbi a szellemi élet egész területét áttekintő gondolkodót dicsérte.²²

A tagajánlás feletti szavazás az illetékes osztály nagygyűlésének hatáskörébe tartozott. Tagjelölt az a személy lehetett, aki a leadott szavazatok kétharmadát megszerezte. A tagjelöltek feletti szavazás viszont már az MTA összes osztályának tagválasztó nagygyűlése hatáskörébe tartozott.

Az MTA II. osztálya 1928. május 15-én szavazott a tagajánlások felett. Magyary Zoltán a szavazás alkalmával nem kapta meg a tagjelöltséghez szükséges kétharmados támogatottságot: 32-en szavaztak mellette, 24-en pedig ellene (57%).²³ A szavazási eredmény miatt tehát még csak tagjelölt sem lehetett. A fellelhető forrásokból nem derül ki, hogy volt-e bármi szerepe a Magyaryra nézve kedvezőtlen eredménnyel végződő szavazásban Kováts Gyulának. Meg kell elégednünk azzal, hogy Klebelsberg a korábban idézett 1928-as levél tanúsága szerint ezt mondta volna Magyarynak, ami nyilvánvalóan mély nyomokat hagyott az érzékeny lelkületű főtitkzviselőben. Kováts Gyula ugyanakkor neheztelhetett is Magyary Zoltánra, mint az egyetemi ügyosztály főnökére, hiszen 1928-ban bekövetkező nyugállományba helyezésében, miként erről a későbbiekben is szó esik, kétségkívül szerepet játszhatott. Ám ugyanezzel az erővel a Kováts professzorral egyidejűleg nyugállományba helyezett Concha Győző is neheztelhetett volna Magyaryra, de Concha professzor egyike volt Magyary akadémiai tagajánlóinak. Az 1928-as tagválasztások alkalmával a II. osztály jelöltjei közül egyébként Tomcsányi Móricot és Vinkler Jánost, a pécsi tudományegyetem perjogász-professzorát választották meg az MTA levelező tagjává. Tomcsányit a harmadik, Vinklert azonban az első tagajánlást követően választották meg.

A következő évben már alaposabban készítették elő Magyary Zoltán levelező taggá történő megválasztását. Legalábbis erre utalnak az MTA Főtitkári Hivatalának archívumában fellelhető levelek. A szálak Laky Dezsőnek, a budapesti tudományegyetem közgazdaságtudományi kara professzorának a kezében futottak össze. Az akadémia főtitkárához, Balogh Jenőhöz 1929. február 28-án intézett levelében írt arról, hogy a II. osztály hangulatát ismerve nagyjából 40 „*tagtárs úr*” szavazatára számíthatnak, ám ezzel együtt arra kérte a főtitkárt, hogy vesse latba tekintélyét Magyary Zoltán érdekében. Akkor ugyanis kétség sem férhet hozzá, hogy megválasztása ezúttal simán fog menni. Noha a megválasztható három helyre négy ajánlás érkezett, Laky véleménye szerint „*hiba volna meg nem kísérelni újra a küzdelmet Magyary Zoltán érdekében*”, hiszen az MTA tagjai közé bejutás olyan kitüntetést jelent, ami minden áldozatot megér. Magyary Zoltán is azon a véleményen volt, hogy a négy ajánlás ellenére sem szabad meghátrálni.²⁴ Korábban Magyary még úgy vélte, csak abban az esetben vállalja a megmérettetést, ameny-

²² Tagajánlások 1928-ban. Kézirat gyanánt. Budapest, MTA 1928. 22–24.

²³ MTA Könyvtára Kézirattára, RAL. K. 1536. Az MTA II. o. nagygyűlési zárt üléseinek jegyzőkönyvei 1912-1928. A II. o. 1928. május 15-i nagygyűlési zárt ülésének jegyzőkönyve.

²⁴ Laky Dezső levele Balogh Jenőnek. Budapest, 1929. február 28. MTA Könyvtára Kézirattára, RAL. A Főtitkári Hivatal iratai. 100/1929.

nyiben nincs több ajánlott, mint amennyi üres hely van. Legalábbis ez derült ki Balogh Jenő egyik Csánki Dezsőhöz intézett leveléből.²⁵

Az 1929-es tagajánlás alkalmával a korábbi támogatók mellé Kornis Gyula, Dékány István és Gerevich Tibor támogatását is megszerezték. Azaz ezúttal sem kizárólag a jogász-akadémikusok köréből sikerült pártfogókat találni. A tagajánlás szövege lényegében megegyezett az előző évvel. Ahhoz mindössze azt a kiegészítést fűzték, hogy Magyary Zoltán tudományos készsége és szervező talentuma folytán igazán sokat nyerne megválasztásával az akadémia.²⁶ Azaz magának az MTA-nak is érdekében áll, hogy Magyary Zoltánt, a befolyásos, külföldi tudományos kapcsolatokkal is rendelkező kultuszminisztériumi főtitkárviselőt a tagjai közé válassza. Csakhogy erre 1929-ben sem került sor. A II. osztály 1929. május 7-i ülésén szavaztak a tagajánlások felett. Magyary – noha közel járt hozzá – ezúttal sem szerezte meg a szavazatok kétharmadát: 26-an szavaztak mellette, 16-an pedig ellene (62%).²⁷ Tagjelölté tehát ebben az évben sem válhatott. A II. osztály tagjelöltjei közül egyébként 1929-ben Balás Károlyt, a budapesti jogi kar közgazdaságtan-professzorát, valamint Staud Lajos, nyugalmazott kúriai tanácselnököt választották meg az MTA levelező tagjává. Balás Károly az ötödik, Staud Lajos viszont az első jelölés után került a tudós társaság tagjai közé.

A kétszeres kudarc dacára Magyary Zoltán 1937-ben harmadszorra is vállalta a megmérettetést, ám a II. osztály tagajánlások feletti szavazása a lehető legrosszabb eredménnyel zárult: 25-en szavaztak mellette, míg 29-en ellene, azaz támogatottsága még az 50%-ot sem érte el.²⁸ Magyary Zoltán, a közigazgatási- és pénzügyi jogi tanszék addigra már nemzetközileg is elismert professzora a harmadik nekifutásra sem lett akadémikus. Vajon kit ért nagyobb veszteség: Magyary professzort vagy a megválasztásától ódzkodó akadémiát?

3. MEGHÍVÁS A KÖZIGAZGATÁSI- ÉS PÉNZÜGYI JOGI TANSZÉK ÉLÉRE

Magyary Zoltán 1930-ban kapott meghívást a Kmety Károly halálával megüresedő, II. közigazgatási- és pénzügyi jogi tanszékké átszervezett II. közjogi- és közigazgatási jogi tanszék élére. Az eddig is tudható volt, hogy a tanszékre kerülés időszakában Magyary számíthatott Klebelsberg kultuszminiszter támogatására. Noha a rendelkezésre álló források nem adnak választ minden kérdésre, a háttérben játszódó folyamatok nagy vonalakban rekonstruálhatók.

²⁵ Balogh Jenő levele Csánki Dezsőnek. Budapest, 1929. március 2. MTA Könyvtára Kézirattára, RAL. A Főtitkári Hivatal iratai. 100/1929.

²⁶ Tagajánlások 1929-ben. Kézirat gyanánt. Budapest, MTA 1929. 24–26.

²⁷ MTA Könyvtára Kézirattára, RAL. K. 1537. MTA II. osztály nagygyűlési zárt üléseinek jegyzőkönyvei 1929-1945. Az MTA II. osztályának 1929. május 7-i zárt ülésének jegyzőkönyve.

²⁸ Tagajánlások 1937-ben. Kéziratul. Budapest, MTA 1937. 7–8, továbbá MTA Könyvtára Kézirattára, RAL. K. 1535. Az MTA II. osztály zárt üléseinek jegyzőkönyve. Az MTA II. osztálya 1937. április 27-i nagygyűlési zárt ülésének jegyzőkönyve.

Mindenek előtt arra kell rámutatnunk, hogy az 1920-as évek végén jelentős mértékben átalakult a budapesti jogi kar professzori köre. A kultuszminisztérium határozott fellépése folytán – s ebben Magyarynak mint az illetékes ügyosztály főnökének meghatározó szerepe lehetett – nyugállományba helyezték a 70. életévüket betöltött professzorokat. Ekkor, 1928-ban nyugdíjazták Concha Győzöt (82 éves), keveházi Kováts Gyulát (79 éves), Grosschmid Bénit (76 éves), Nagy Ferencet (76 éves) és Király Jánost (70 éves). Az irányadó jogszabályok szerint a nyilvános rendes egyetemi tanárok 70. életévük betöltésekor nyerték el a nyugdíjjogosultságot, de gyakorta fordult elő, hogy az illetékes kar előterjesztése alapján a kultuszminisztérium ideig-óráig eltekintett a nyugállományba helyezéstől. A megüresedett tanszékeket ugyanakkor általában pályázat, vagy meghívás útján töltötték be. A többes jelöléshez kötött pályázat a kultuszminisztériumnak biztosított nagyobb mozgásteret a főhatóság számára is megfelelő professzor tanszékre segítségével, a meghívás viszont elsődlegesen az egyetemi autonómia elvét juttatta inkább kifejezésre. A jogi fakultáson 1928-ban annyiban új helyzet állt elő, hogy a kultuszminisztérium a jogi kar ellenkérelme dacára nyugállományba helyezte a fent nevezett professzorokat. Ezután került a budapesti jogi karra Moór Gyula, Kolosváry Bálint, Szandtner Pál, Kuncz Ödön és Eckhart Ferenc. A kinevezett professzorok átlagéletkora éppen hogy csak elérte a negyvenöt évet. A fiatalítási szándék egyértelműnek látszik. Váratlan halálesetek folytán ugyanakkor – Magyar Géza 1928-ban, Kmety Károly pedig 1929-ben halt meg – két további tanszék is megüresedett.²⁹

Kmety Károly 1929. január 5-i halála után tehát gondoskodni kellett a II. közjogi- és közigazgatási jogi tanszék betöltéséről is (Tomcsányi Móric 1922 óta állt az I. közjogi- és közigazgatási jogi tanszék élén). Az ilyenkor szokásos menetrendnek megfelelően bizottságot állítottak fel a tanszék betöltésének előkészítésére. Az 1929. január 30-i kari ülésen döntöttek a bizottság kiküldetéséről. A bizottság elnöke Kenéz Béla, tagjai pedig Illés József, Balás Károly, Navratil Ákos és Tomcsányi Móric voltak. Az előadói teendők ellátásával Tomcsányi Móricot bízták meg. A bizottság meglehetősen hosszú idő eltelte után, 1930. március 26-án terjesztette véleményes jelentését a kari ülés elé. A jelentés a pénzügyi jogot és a pénzügyi közigazgatás jogát egyaránt felölelő közigazgatási jog folytonosan növekvő szerepe és jelentősége miatt azt javasolta, hogy a közjogi- és közigazgatási jogi tanszéket szervezzék át közigazgatási- és pénzügyi jogi tanszékké. A pénzügyi jognak és a pénzügytannak korábban amúgy is önálló tanszéke volt a karon, amely Mariska Vilmos 1912-ben bekövetkezett halála után szűnt csak meg. Miután a pénzügyi jog szerepe a világháborút követően felértékelődött, a karon még jobban megszilárdult az a régi törekvés, hogy a pénzügyi jog „*megfelelő beállításban s nevezetesen a közigazgatási joggal való kombinációban*” ismét önálló tanszékként rendelkezzen. A bizottság álláspontja szerint tehát a pénzügyi jog és a közigazgatási jog elméleti és gyakorlati jelentősége, valamint a két tárgyra vonatkozó tételes

²⁹ A személyi változásokat részletesebben lásd ECKHART Ferenc: *A Jog- és Államtudományi kar története 1667-1935*. [A Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem története II. kötet.] (Budapest: Királyi Magyar Egyetemi Nyomda 1936), továbbá RÁcz Lajos: „Eckhart Ferenc (1885–1957)” in HAMZA Gábor (szerk.): *Magyar jogtudósok. Első kötet* (Budapest: Tankönyvkiadó 1999) 105–136.

jeganyag terjedelme egyaránt indokoltá teszi az önálló tanszék felállítását, „*mert csak így remélhető, hogy a tanügy és az intenzív tudományművelés szempontjából [...] támasztott jogos igények maradék nélkül teljes kielégítést nyernek*”.³⁰ Ezek a szempontok – amint ezt a későbbiek is visszaigazolták – egyértelműen kedvezőek voltak Magyar Zoltán számára.

Az 1930. március 26-i kari ülés tagjainak többsége támogatta a tanszék betöltését előkészítő bizottság javaslatát.³¹ A II. közjogi- és közigazgatási jogi tanszék megtartása mellett ugyanakkor Doleschall Alfréd és Reiner János szólaltak fel. Doleschall Alfréd, a büntetőjog professzora támogatta ugyan a bizottság javaslatát, ám arra hívta fel a figyelmet, hogy a kar a jövőre nézve kifejezetten tartsa fenn a II. közjogi- és közigazgatási jogi tanszékre való igényét is.³² Reiner János, az egyházjog professzora pedig arra mutatott rá, hogy a bizottsági javaslat lényegében nem egy tanszék átszervezését, hanem a hosszú évtizedek óta párhuzamosan fennálló két tanszék egyikénél az egyik tantárgy – a magyar közjog – törlését helyezi kilátásba. A bizottság előadója nem indokolta meg, miért is kellene a „*meglevő birtokállományból*” törölni a közjogot, amelynek megtartása a jelenlegi helyzetben amúgy nagyon is fontos lenne.³³ Válaszában Tomcsányi Móric, a bizottság előadója elvi okokból nem tartotta szükségesnek a II. közjogi- és közigazgatási jogi tanszékre való igény elvi határozatképpen történő kimondását, mert ezzel a kar szükségképpen megkötné magát a jövőre nézve egy bizonyos megoldási mód tekintetében. Szükség esetén ugyanakkor a magyar közjog párhuzamos oktatása másképpen is biztosítható, már csak amiatt is, mert a közjognak a karon rendkívüli tanári címmel felruházott „*régi, érdemes*” magántanára is van. Tanszék feladása pedig fel sem merül, hiszen a jelen esetben nem egy tanszék megszüntetéséről, hanem átszervezéséről van szó, ami nem jár tanszékvesztéssel.³⁴

Vajon mivel magyarázható Reiner professzor ellenállása? Kevésbé ismert, hogy Reiner Jánosnak korábban volt egy magánkezdeményezése, ugyanis a Kmety Károly halálát követő napokban bizalmas levélben vetette fel Molnár Kálmán, pécsi közjogász-professzornak a megüresedett tanszék betöltésének lehetőségét. Tekintettel arra, hogy Kmety halála folytán ismét egy újabb – miként Reiner fogalmazott – tanszékbetöltési küzdelem veszi kezdetét, azt javasolta Molnárnak, hogy jó előre biztosítsa magának a kultuszminiszter rokonszenvét.³⁵ Ekkor még úgy tűnt, hogy a közjogi tanszék utódlásáról kell gondoskodni. Válaszlevelében Molnár Kálmán arra hivatkozott, hogy a maga részéről tisztán látja a nehézségeket. A kultuszminiszter nem igazán szimpatizál vele, ugyanakkor sohasem leplezett legiti-

³⁰ A tanszék betöltését előkészítő bizottság 1930. március 18-i üléséről készült jegyzőkönyvet lásd ELTE Levéltár. 7. a. 1. Állam- és Jogtudományi Kar. A Dékáni Hivatal iktatott iratai. 4. doboz. 976/1928-29.

³¹ ELTE Levéltár. 7. a. 1. Állam- és Jogtudományi Kar. A Kari Tanács jegyzőkönyvei és mellékletei. 30. kötet. Az 1930. március 26-i IV. rendes ülés jegyzőkönyve. 976/1928-29.

³² Lásd 31. lj.

³³ Lásd 31. lj.

³⁴ Lásd 31. lj.

³⁵ Reiner János levele Molnár Kálmánnak. Budapest, 1929. január 10. MTA Könyvtára Kézirattára, Ms 6218/6.

mista felfogása sem tekinthető jó ajánlólevélnek. Abban sem volt bizonyos, hogy a budapesti jogi karon mindenki támogatná, ám amennyiben a „*kar többségének jóindulata jutna kifejezésre*”, akkor benyújtaná a pályázatot.³⁶ Erre azonban nem került sor. Már csak amiatt sem, mert a kultuszminisztérium a kar előterjesztése nyomán 1930-ban hozzájárult az üresedésben lévő tanszék átszervezéséhez, így a Tomcsányi-féle bizottság is tovább folytathatta munkáját.

A tanszék betöltését előkészítő bizottság az 1930. május 14-i kari ülésen ismertette személyi javaslatát. Azt indítványozták, hogy Magyary Zoltánt hívják meg a közigazgatási- és pénzügyi jogi tanszék élére. Vagyis ne pályázat, hanem meghívás útján töltsék be a tanszékét. A bizottsági jelentés arról is beszámolt, hogy mielőtt még a közjogi- és közigazgatási jogi tanszék átszervezését javaslatba hozták volna, tájékoztattak Polner Ödön és Ereky István szegedi közjogász-professzoroknál, hogy elfogadnának-e egy esetleges meghívást a budapesti közjogi- és közigazgatási tanszék élére. Miután mindketten nemleges választ adtak, már semmi sem állta útját a tanszék átszervezésének.³⁷ A közjogi- és közigazgatási jogi tanszék sorsa valószínűleg e visszautasításokat követően pecsételődhetett meg.

Évtizedekkel későbbi visszaemlékezéseiben Polner Ödön is megemlítette, hogy Magyary Zoltán ekkoriban megkérdezte tőle, hogy elfogadná-e a budapesti jogi kar meghívását a közjogi jogi tanszék élére, „*mert akkor ő az aspirációjától visszavonulna*”. Az idősödő Polner Ödön azonban ekkor már nem kívánt átkerülni a budapesti tanszékre.³⁸

Noha a Tomcsányi-féle bizottság már a bevezetőben Magyary Zoltán meghívását javasolta, a jelentés azokat az elméleti és gyakorlati közigazgatási- és pénzügyi jogászokat is bemutatta, akik a tanszékbetöltésnél esetlegesen számításba jöhettek volna.³⁹ Kit ezért, kit azért nem tartottak megfelelőnek. Noha a „*gyakorlat munkásai*” közül többen is foglalkoznak tudományos szakkérdésekkel, „*sőt egyesek rátermettségüknek határozott jelét is adják, bizonyosságot tévén arról, hogy a puszta tételes jogi ismertetéseken túl elvi szempontok magaslatára is képesek felemelkedni*”, az ehhez a kategóriához tartozókat a bizottság a tanszék betöltése szempontjából nem vette tekintetbe.⁴⁰

Mérlegelési körön kívül hagyták Boér Eleket, a kolozsvári, majd szegedi tudományegyetem közigazgatási- és pénzügyi jog professzorát, aki a tanszékbetöltés idején már a Közigazgatási Bíróság ítéldbírájaként működött, valamint Exner Kornél, pénzügyi államtitkárt, aki egyébként a budapesti jogi fakultáson a pénzügyi jog rendkívüli tanári címmel felruházott magántanáráként is oktatott. Velük szemben arra hivatkoztak, hogy megváltozott életviszonyaikra tekintettel már nem művelték aktívan tudomány szakukat.⁴¹

³⁶ Molnár Kálmán levele Reiner Jánosnak. Pécs, 1929. január 12. MTA Könyvtára Kézirattára, Ms 6218/6.

³⁷ ELTE Levéltár. 7. a. 1. Állam- és Jogtudományi Kar. A Kari Tanács jegyzőkönyvei és mellékletei. 30. kötet. Az 1930. május 14-i VI. rendes ülés jegyzőkönyve. 976/1928-29.

³⁸ POLNER Ödön: Emlékeim. (Nagyapától) (Budapest: Corner 2008) 395.

³⁹ ELTE Levéltár. 7. a. 1. Állam- és Jogtudományi Kar. A Kari Tanács jegyzőkönyvei és mellékletei. 30. kötet. Az 1930. május 14-i VI. rendes ülés jegyzőkönyve. 976/1928-29.

⁴⁰ Lásd 39. l.j.

⁴¹ Lásd 39. l.j.

A tudományszakukat aktívan és hivatásszerűen művelők közül Dambrowszky Imre, a pécsi tudományegyetem közigazgatási- és pénzügyi jog professzora kapcsán azt kifogásolták, hogy 1922-ben közzétett habilitációs munkája óta semmiféle tudományos dolgozatot nem publikált.⁴² A miskolci evangélikus jogakadémián közigazgatási jogot oktató Szontagh Vilmos 1928-ban megjelenő *„A közigazgatás szabad belátása”* című monográfiájáról elismerően állapította meg a bizottsági jelentés, hogy a kötet szerzője sok önállósággal, erős dogmatikai készséggel és mélyreható elemző képességgel járta körül a modern közigazgatási jog egyik igen nehéz kérdését. Szontagh méltatása ugyanakkor azzal fejeződött be, hogy működésétől a közigazgatási irodalom *„még szép eredményeket várhat”*.⁴³ Azaz a budapesti tanszékbetöltésnél nem számolnak vele. Egyed Istvánt, a budapesti közgazdaságtudományi kar közigazgatási jog tanszékének professzorát alapos jogászi képzettségű, termékeny jogi íróként mutatta be a bizottsági jelentés, akit pontos és lelkiismeretes adatgyűjtés és a joganyag feletti világos áttekintés jellemez.⁴⁴ A bizottsági jelentés részletesen foglalkozott 1929-ben megjelenő *„Vármegyei önkormányzat”* című kötetével. Kritikával illették a szerzőt, hogy nagy ívű munkája megírása során *„főleg a német jogi kultúra hatása alatt áll és a német szakirodalom közvetítésével foglalkozik a francia és angol joganyaggal”*, miközben a közigazgatási jog tudományos művelése olyan méreteket öltött, hogy különösen a francia nyelvű szakirodalom felhasználása nélkül a közigazgatási jog tudománya *„csak nagy nehézséggel s mindenestre bizonyos fogyatékosággal művelhető”*. Egyed István működése az ismeretterjesztő irodalmat is felölelte, amit a bizottsági jelentés alig tartott alkalmasnak a tudományos munkálkodás színvonalának fenntartására és emelésére.⁴⁵ Részletesebben foglalkozott a bizottsági jelentés Márffy Ede, a debreceni tudományegyetem közigazgatási- és pénzügyi jog professzorának tudományos munkásságával. Márffy professzor 1926-ban kétkötetes munkában foglalta össze a magyar közigazgatási és pénzügyi jogot. Néhány évvel később, 1930-ban jelentette meg a *„A magyar pénzügyi jog kézikönyve”* című vaskos kötetét, amely a pénzügyi jog anyagát *„rendszeres alapon tárgyalja s eközben a dogmatikus módszernek is már nagyobb teret enged”*. A dogmatikai szemlélet érvényesítését a bizottság elismeréssel nyugtázta.⁴⁶ A jelentés ugyan tételesen sorolta fel Márffy Ede további pénzügyi jogi publikációit, ám bemutatásukat és értékelésüket már nem tartotta szükségesnek.

A legterjedelmesebb és legelőzékenyebb jellemzés Magyary Zoltán pályafutásáról és működéséről készült. A hivatali előmenetel minden fontosabb állomásának bemutatása után tért át a bizottsági jelentés Magyary Zoltán szakirodalmi működésének méltatására. Hosszabb értékelést kapott a magántanári habilitáció alapjául szolgáló *„A magyar állam költségvetési joga”* című monográfiája. Miután a költségvetés a pénzügyi kormányzat *„centrális intézménye”*, ennek elágazásai megfelelő alkalmat biztosítottak a szerző számára, hogy *„tanúbizonyoságot tegyen a közigazgatás*

⁴² Lásd 39. lj.

⁴³ Lásd 39. lj.

⁴⁴ Lásd 39. lj.

⁴⁵ Lásd 39. lj.

⁴⁶ Lásd 39. lj.

tágabb tereinek ismeretéről is, valamint éles iudiciumáról és dialektikai képességéről.⁴⁷ A bizottsági jelentés Magyary Zoltán rövidebb közigazgatási és pénzügyi jogi tanulmányairól sem feledkezett meg. Lényegében semmi érdemlegeset sem hagytak ki. A dicsérő jelzők sem hiányoztak, amit az is mutat, hogy egyik közigazgatás-történeti dolgozatát – „*A vallás- és közoktatásügyi központi igazgatás 1867 előtti történetének vázlatára*” – becses adalékként aposztrofálták. Azt is fontosnak tartották, hogy a kisebb jelentőségű munkákat, miként a kereseti adó jellegéről szóló, *Az adó* című szaklapban 1924-ben megjelenő hozzászólását is megemlítsék. A bemutatásból a tudománypolitikai írások sem hiányozhattak, noha a tudománypolitika kissé távol esett a közigazgatási és pénzügyi jog területeitől. „*A tudománypolitikára vonatkozó dolgozatai rendszeres átgondolást és a tudományos élet nemzetközi helyzetének ismeretét bizonyítják felfogásának eredetisége s önállósága mellett*.”⁴⁸ A jelentés kiemelte, hogy Magyary Zoltán „*képességeit és értékét*” nemcsak irodalmi működése alapján kell megítélni, miként a jó tanár összértékét is csak a különböző egyéni tulajdonságok összevetése alapján lehet megbecsülni.

„Magyary Zoltán a vallás- és közoktatásügyi adminisztrációban vezető pozíciót tölt be éppen conceptiósus elméjénél, kiváló szervező képességénél s ritka munkabírásnál fogva. Ha idejét kizárólag a tudományművelésnek szentelné, úgy említett egyéni tulajdonságai, már eddig is kifejtett értékes és nagy tehetséget revelláló irodalmi tevékenysége s jeles előadói képessége alapján már most meg lehet állapítani, hogy a közigazgatási és pénzügyi szakmának nagy munkabírást igénylő elméleti és hivatásszerű egyetemi oktatása terén is kiváló eredményeket tudna felmutatni.”⁴⁹

Mindezekre tekintettel a bizottság „*a fentebb méltatott személyek érdemességének elismerése mellett is*”, Magyary Zoltán meghívását tartotta a legkívánatosabbnak a közigazgatási- és pénzügyi jogi tanszékre. A meghívás melletti érvként hivatkoztak arra, hogy a kultuszminisztérium egyetemi ügyosztályának vezetőjeként Magyary Zoltán akadályozva lenne abban, hogy pályázatot nyújtson be a tanszékre. A kari ülésen ugyanakkor az is elhangzott, hogy Magyary Zoltán írásban jelentette ki, hogy esetleges meghívását nagy megtiszteltetésnek venné és azt hálás köszönettel el is fogadná.⁵⁰ A jelölőbizottság Magyary Zoltán meghívására vonatkozó javaslatát a kari ülés vita nélkül, egyhangúan támogatta. Záró aktusként említené meg, hogy Magyary Zoltánt 1930. június 28-i hatállyal nevezték ki a közigazgatási- és pénzügyi jogi tanszék nyilvános rendes tanárává.

A rendelkezésre álló források alapján eléggé egyértelműnek tűnik, hogy a közjogi- és közigazgatási jogi tanszék átszervezésével és betöltésével kapcsolatos események Magyary Zoltán tudtával, sőt, bevonásával történtek,⁵¹ miként az is egé-

⁴⁷ Lásd 39. lj.

⁴⁸ Lásd 39. lj.

⁴⁹ Lásd 39. lj.

⁵⁰ Lásd 39. lj.

⁵¹ SAÁD József: „A racionalizátor” in *Magyary Zoltán. Válogatta, sajtó alá rendezte, a bevezetést és a jegyzeteket írta Saád József* (Budapest: Új Mandátum 2000) 40.

szen nyilvánvaló, hogy Klebelsberg Kunó is a „beavatottak” közé tartozott. Nélküle mindez nem is valósulhatott volna meg. Sőt, vélhetően meg is könnyebbült, hogy egykori bizalmas munkatársától elegáns módon vehetett búcsút.⁵²

Kemety Károly váratlan halálával hirtelen lehetőség adódott Magyary Zoltán számára, hogy a számára mind terhesebbé váló kultuszminisztériumtól megválva egyetemi katedrára kerüljön, de miután a magyar pénzügyi jog egyik részterületéből, a költségvetési és zárószámadási jog tárgyköréből szerezte meg az egyetemi magántanári címet, a közjogi tanszék átszervezése mutatkozott szükségesnek. Az átszervezéssel ugyanis sikerült a tanszéket Magyary Zoltán szakmai profiljához hozzáigazítani. A II. közjogi- és közigazgatási jogi tanszék átszervezése – gyakorlatilag megszüntetése – ugyanakkor azzal a következménnyel is járt, hogy a budapesti jogi karon megszűnt a magyar közjog párhuzamos tanszékeken történő oktatása. A közigazgatási- és pénzügyi jogi tanszék meghívás útján történő betöltése formálisan nemcsak a kari autonómia elvének felelt meg, hanem a pályázatás nyűgétől is megkímélte a kart, legfőképp pedig kitüntetésként élhette meg a meghívás tényét a kiválasztott személy. Mindezek fényében válik érthetővé Eckhart Ferenc 1931-ben Molnár Kálmánhoz intézett levelének azon fordulata, amely arról szól, hogy annak idején Eckhart Ferenc a legszívesebben Molnár Kálmánt látta volna a tanszék, mármint a közjogi- és közigazgatási jogi tanszék élén, *„de hát más érdekek a tanszék megszüntetését kívánták, amit én eléggé rosszalltam, de szavam nem igen lehetett hozzá”*.⁵³ A kari tanács ülésein Eckhart Ferenc nem nyilvánított véleményt a magyar közjogi- és közigazgatási jogi tanszék átszervezésével, illetve a Magyary Zoltán tanszékre kerülésével kapcsolatban felmerülő kérdésekről. Nagy valószínűséggel együtt szavazott a csendes többséggel. Nem is nagyon tehetett mást, hiszen 1929-ben Klebelsberg Kunó hathatós támogatásával került a II. alkotmány- és jogtörténeti tanszék élére.⁵⁴

Összegzéseként megállapíthatjuk, hogy az 1923 és 1930 közötti időszak Magyary Zoltán tudományos pályafutásában egyaránt hozott sikereket és kudarcokat. Sikerként könyvelhette el – még ha nem is ment zökkenőmentesen – az egyetemi magántanári cím megszerzését és a nyilvános rendes egyetemi tanári kinevezést, ám kudarcként élhette meg, hogy nem választották meg az MTA levelező tagjává. Még tagjelöltté sem válhatott. A rendelkezésre álló levéltári és kéziratári források a fenti eseményekkel összefüggő folyamatok teljesebb körű megismerése mellett azokra a háttérben zajló egyetem- és tudománypolitikai játszmákra is rávilágítanak, amelyeknek Magyary Zoltán is a tevékeny részese volt.

⁵² SZANISZLÓ József: *A Magyary-iskola és háború utáni sorsa. Közigazgatástudomány-történeti visszapillantás* (Budapest: ELTE Államigazgatási Jogi Tanszék 1993) 27–28.

⁵³ Eckhart Ferenc levele Molnár Kálmánnak. h. n. (Budapest), 1931. március 14. MTA Könyvtára Kéziratára, Ms 6218/8.

⁵⁴ SCHWEITZER Gábor: „»A katedra ügye nem áll rosszul«, avagy Eckhart Ferenc alkotmány- és jogtörténeti tanszékre kerülésének története (1927–1929)” in *Jurisprudentia Splendidissima. Tanulmányok Nagyné Szegvári Katalin tiszteletére* (szerk.: ELTE ÁJK Egyetemes Állam- és Jogtörténeti Tanszék munkaközössége) (Budapest: Martin Opitz 2010) 205–222.